

...στη γυναίκα

Η πιο κοινή αιτία κακής συμπεριφοράς από την πλευρά των αντρών... είναι η ανάγκη τους να κακομεταχειρίζονται τις γυναίκες για να αποκαταστήσουν το Εγώ τους. Ακόμα και οι άντρες που συνηθίζουν να ταπεινώνουν τις συζύγους ή τις κοπέλες τους, σπάνια συνειδητοποιούν γιατί το κάνουν αυτό.

«Η βία στα σπίτια δεν περιορίζεται στις χαμηλότερες τάξεις. Υπάρχουν και πλούσιοι άντρες και ευπρόληπτοι πολίτες που δέρνουν τις γυναίκες τους. Οι οικονομικά επιτυχημένοι άντρες θεωρούν πολλές φορές τις γυναίκες τους "κτήμα τους" και θέλουν να τις έχουν υπό τον απόλυτο έλεγχό τους».

Θα 'λεγε κανείς ότι μετά από σχεδόν δύο δεκαετίες ρητορικής σχετικά

Η σεξουαλική κακομεταχείριση μπορεί να πάρει πολλές μορφές. Αλλά πολλές φορές οι φταίχτες δεν αναγνωρίζουν το έγκλημά τους...

Από τη Μαρία Μιχαηλίδου, κοινωνική λειτουργό

ΓΙΑΤΙ ΟΙ ΑΝΤΡΕΣ ΚΑΚΟΠΟΙΟΥΝ ΤΙΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ

με την απελευθέρωση των γυναικών, οι άντρες θα είχαν πια σταματήσει να τις κακομεταχειρίζονται.

Δυστυχώς, όμως, δε σταμάτησαν. Ένας από τους κυριότερους λόγους είναι το γεγονός ότι οι άντρες εξακολουθούν να μην αντιλαμβάνονται τους διαφορετικούς βαθμούς και τις διάφορες μορφές που μπορεί να πάρει η κακοποίηση.

Περιλαμβάνει οτιδήποτε, από λεκτική και ψυχολογική κακομεταχείριση (αυτό που επεικέστατα ονομάζουμε ταπείνωση) ως τη σεξουαλική κακοποίηση στη δουλειά και την πραγματική σωματική κακομεταχείριση, συμπεριλαμβανομένου και του βιασμού.

Έχω κι εγώ κακοποιηθεί

Στη δική μου περίπτωση, επρόκειτο για ψυχολογική κακομεταχείριση από έναν άντρα, μόνο και μόνο γιατί είμαι γυναίκα. Για μένα, η εμπειρία αυτή ήταν ιδιαίτερα επώδυνη γιατί

απειλούσε να υποβαθμίσει την εμπιστοσύνη μου στον εαυτό μου, τις ικανότητές μου και τους στόχους μου. Συνέβη, όταν ήμουν 22 ετών, λίγο μετά την απόκτηση του πτυχίου μου. Με είχαν δεχτεί για μεταπτυχιακά σ' ένα πανεπιστήμιο του εξωτερικού και μου ζήτησαν να συναντήσω τον επικεφαλής του τμήματος ψυχολογίας. Εγώ αφελώς, πίστεψα ότι ήθελε να κουβεντιάσει μαζί μου το αντικείμενο με το οποίο επρόκειτο να ασχοληθώ.

Αντίθετα, μου είπε με ψυχρή και μακρινή φωνή: «Σας ζήτησα να έρθετε εδώ, γιατί νομίζω ότι οφείλω να σας αποθαρρύνω από το να έρθετε σ' αυτό το πανεπιστήμιο. Κάναμε δεκτή την αίτησή σας γιατί δεν είχαμε άλλη δυνατότητα επιλογής. Είχατε τους υψηλότερους βαθμούς από κάθε άλλη αίτηση. Και, συνέχισε με κακία, «περάσατε με απόλυτη επιτυχία και τις δικές μας εξετάσεις».

Και συνέχισε να μιλάει σιγά και μο-

νότονα, χωρίς να μου δώσει ούτε μια φορά τη δυνατότητα να μιλήσω κι εγώ. «Έχουμε δεχτεί κατά το παρελθόν πού και πού μερικές γυναίκες. Και σχεδόν χωρίς καμιά εξαίρεση, παντρεύτηκαν, απέκτησαν μωρά και τα παράτησαν. Αυτό ήταν το τέλος τους. Όλος ο χρόνος, οι προσπάθειες και η ενέργεια που καταναλώσαμε γι' αυτές, πήγαν χαμένες. Τελείως χαμένες», τόνισε. «Είστε μια γοητευτική νέα γυναίκα. Πιστεύουμε ότι θα ακολουθήσετε και σεις αυτή την πορεία. Αυτό που θέλω να σας ξεκαθαρίσω», κατέληξε, «είναι ότι είστε εμπόδιο στην εξέλιξη ενός άντρα που θα μπορούσε πραγματικά να ωφεληθεί από την εκπαίδευση που προσφέρουμε. Πιστεύουμε ότι θα ήταν πολύ καλύτερα να αφήσετε τη θέση σας σ' έναν άντρα».

Επιστρατεύοντας όλο μου το κουράγιο, απάντησα ότι θα αποδεχόμουν την πρόκλησή του. Ολοκλήρωσα

εχθρότητα προς τη μητέρα ή προς τη θηλυκότητα, ή ο φθόνος για τον άντρα, θα μπορούσε, αντίθετα, να διακινήσει την αντισταθμιστική επιθυμία ν' αποκτήσει αρσενικά παιδιά.

Ωστόσο δε συμπίπτει πάντοτε η έκδηλη επιθυμία με την ασυνείδητη. Μια μητέρα που, για παράδειγμα, επιθυμεί αγόρι και έχει μια κόρη, μπορεί να φαίνεται εντελώς συμφιλιωμένη, στο συνειδητό επίπεδο, με τη ματαίωση των προσδοκιών της. Μπορεί να συμβεί ωστόσο, το κορίτσι που θα γεννηθεί από αυτήν τη μητέρα να μεγαλώσει με σοβαρά προβλήματα γύρω από τη θηλυκότητα ή να νιώσει ανεπιθύμητη παρά τις πολύ καλές μητρικές φροντίδες...

• Υπάρχουν άλλες μητρικές επιθυμίες που μπορούν να επηρεάσουν τη μελλοντική ζωή ενός παιδιού;

— Πολλές άλλες, και θα έλεγα ότι είναι η ποιότητα των επιθυμιών που βαραίνει περισσότερο. Αλλά στη βάση όλων είναι η φύση της «επιθυμίας της μητρότητας». Κάτω από αυτήν τη γενική ετικέτα περιλαμβάνονται πράγματι τόσο η ώριμη επιθυμία να δημιουργήσει η γυναίκα μια καινούργια ζωή, όσο και η επιθυμία να μείνει απλά έγκυος, που μπορεί να υπαγορεύεται από την ανάγκη να ξαναδημιουργήσει μια ευτυχή συγχώνευση. Σε αυτήν τη δεύτερη περίπτωση, μερικές φορές, μπορεί να υπάρξουν δυσκολίες στο να φέρει σε πέρας μια εγκυμοσύνη, να γεννήσει δηλαδή.

Μια άλλη επιθυμία είναι, για παράδειγμα, η επιθυμία να συλλάβει η γυναίκα έναν καινούργιο εαυτό, «σαρξ εκ της σαρκός της» που θέτει σε κίνδυνο την αυτονομία του καινούργιου όντος, το οποίο γίνεται η ναρκισσιστική προέκταση της μητέρας που το χρησιμοποιεί για να εκπληρώσει τις ελλείψεις της. Βλέπουμε τέτοια παραδείγματα σε κείνες τις μητέρες που λένε ή σκέφτονται ότι θα δώσουν στο παιδί τους όλα όσα οι ίδιες δεν μπόρεσαν να έχουν ή που ενεργούν με τρόπο τέτοιο ώστε να εμφυσήσουν στο παιδί τους τις φιλοδοξίες που οι ίδιες είχαν για τον εαυτό τους. Αρκεί να σκεφτούμε τις μητέρες τόσων δυστυχισμένων ηθοποιών.

Υπάρχει όμως μια επιθυμία μητρότητας πιο ώριμη που είναι ακριβώς η επιθυμία της δημιουργίας μιας και-

νούργιας ζωής που τη σκέφτονται ξεχωριστά από τον εαυτό τους και σαν έδρα μιας καινούργιας συναισθηματικής δημιουργικότητας.

• Σήμερα οι γυναίκες δεν κινδυνεύουν κατά τον τοκετό τους, όπως άλλοτε. Και όμως ο φόβος του τοκετού και του κινδύνου που για αιώνες τον συνόδευε, δεν παύει να καταδιώκει τις εγκυμονούσες γυναίκες ακόμα και σήμερα...

— Συχνά, κατά τη διάρκεια μιας ψυχαναλυτικής θεραπείας, καταλαβαίνουμε πως το άγχος της γέννας είναι κάθε άλλο παρά ένας φόβος συν-

Εγκυμοσύνη και γέννα ακολουθούν ανέκαθεν την ίδια βιολογική διαδρομή. Εκείνο που αλλάζει και που κάνει μια μητρότητα διαφορετική από κάθε άλλη, ακόμη και στην ίδια γυναίκα, είναι οι ψυχολογικές πλευρές αυτού του μεγάλου γεγονότος: τα συναισθήματα, οι συγκινήσεις, οι επιθυμίες, οι φαντασιώσεις, οι φόβοι, τα άγχη, συχνά ασυνείδητα, με τα οποία κάθε γυναίκα βιώνει την κάθε συγκεκριμένη εγκυμοσύνη, τον κάθε συγκεκριμένο τοκετό και εκείνον τον πρώτο της δεσμό με το παιδί.

δεδεμένος με τον φυσικό πόνο ή με τον θάνατο.

Αυτό το άγχος φαίνεται να είναι περισσότερο συνδεδεμένο με τον τρόπο να αποχωριστούν το δημιούργημά τους, με το οποίο μόνον η εγκυμοσύνη επιτρέπει την πιο στενή ένωση, την πιο καθησυχαστική και τέλεια.

Αλλά υπάρχει προπάντων στις περιπτώσεις που μια γυναίκα επιθυμεί όχι τόσο τη μητρότητα όσο το να είναι έγκυος, που ο τοκετός μπορεί να βιώνεται στο επίπεδο της φαντασίας και

να προκαλεί φόβους σαν να είναι ένα είδος βίαιου ακρωτηριασμού και μια απειλή για τη σωματική ακεραιότητα.

Και οπωσδήποτε όσο πιο κοντά είναι ο τοκετός, τόσο περισσότερο οξύνονται τα άγχη αποχωρισμού που θα είναι διαφορετικής ποιότητας ανάλογα με τον τρόπο με τον οποίο κάθε γυναίκα έχει επιλύσει τις δικές της διεργασίες αποχωρισμού (κατά τη διάρκεια της ψυχολογικής της ανάπτυξης κατά την παιδική ηλικία) και διαμόρφωσης μιας δικής της ταυτότητας.

• Η κατάσταση συγχώνευσης με το παιδί που είναι χαρακτηριστική της εγκυμοσύνης, διακόπτεται με τη γέννηση;

— Στη μητέρα, η συγχώνευση εξακολουθεί με έναν τρόπο πολύ διαφορετικό από εκείνον του παιδιού, αλλά συμπληρωματικό. Ενώ στο παιδί αυτή η συγχώνευση είναι φυσιολογική και βιολογική, στη μητέρα είναι κυρίαρχα ψυχολογική, αν και υπάρχει μια φυσική πλευρά που προέρχεται από την επαφή σώμα με σώμα, δέρμα με δέρμα, του θηλασμού. Αλλά αυτό που χαρακτηρίζει αυτή την περίοδο τη γυναίκα, είναι το γεγονός της διατήρησης μιας πολύ ιδιαίτερης σχέσης με το παιδί που της επιτρέπει να αναγνωρίζει τις ανάγκες του, ακόμα και όταν αυτό δεν μπορεί να τις εκφράσει.

Η μητέρα παραμένει, με μια κουβέντα, συντονισμένη με το δημιούργημά της και αυτό της επιτρέπει να ανταποκρίνεται στα αιτήματα του παιδιού.

Είναι προφανές ότι το παιδί που μόλις έχει αναδυθεί από μια κατάσταση βιολογικής συγχώνευσης, είναι πάρα πολύ τρωτό και η στενή εγγύτητα, τόσο φυσική όσο και ψυχολογική της μητέρας, είναι απαραίτητη για την ίδια την επιβίωσή του.

Αλλά αυτό ισχύει και για τη γυναίκα επίσης που πρέπει να αντιμετωπίσει συναισθηματικά τόσο την απώλεια της εγκυμοσύνης, όσο και την απόκτηση του παιδιού.

• Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο συνιστάται να μη χωρίζεται η μητέρα από το παιδί, μετά τη γέννησή του;

— Ναι. Αυτή η τόσο λεπτή μετάβαση είναι δυστυχώς συχνά αντικείμενο παρεμβάσεων αποφασιστικά λαθεμέ-

(συνέχεια στη σελ. 35)

με επιτυχία τις μεταπτυχιακές σπουδές και τη διατριβή μου. Αλλά από καιρό σε καιρό ήμουν υποχρεωμένη να αποδείξω σε κάθε νέο καθηγητή, σε κάθε μάθημα ότι μπορούσα να κάνω τη δουλειά μου και να τη φέρω σε πέρας εξίσου καλά, αν όχι και καλύτερα από έναν άντρα σπουδαστή. Εκείνη την εποχή, αυτού του είδους η κακή μεταχείριση των γυναικών από άντρες στον χώρο της δουλειάς και στην ακαδημαϊκή πορεία, ήταν ο κανόνας.

Κάτω από τη μάσκα του «αστείου»

Σήμερα, μπορεί να έχουν αλλάξει οι κανόνες της κοινωνίας, αλλά δεν ισχύει το ίδιο και για τη συμπεριφορά των αντρών.

Εξακολουθούμε να ανακαλύπτουμε ότι, άσχετα με τις συγκεκριμένες περιστάσεις, η κοινή αιτία της κακομεταχείρισης γυναικών τις οποίες ισχυρίζονται ότι αγαπούν και σέβονται, είναι μια ψυχολογική ανάγκη να ταλαιπωρούν τις γυναίκες έτσι ώστε να αποκαθιστούν το δικό τους Εγώ. Ακόμα και οι άντρες που συνηθίζουν να ταπεινώνουν τις γυναίκες ή τις κοπέλες τους, σπάνια συνειδητοποιούν αυτό που κάνουν.

Ας πάρουμε την κλασική περίπτωση του συζύγου ή του φίλου που κοροϊδεύει τη σύντροφό του μπροστά στους φίλους τους.

Κάτω από τη μάσκα του «αστείου» για τις κακές της συνήθειες ή τις σεξουαλικές της αδυναμίες, ο άντρας αυτός προσπαθεί να ελέγξει τη συμπεριφορά της γυναίκας του, αλλά δεν έχει τα κότσια να την αντιμετωπίσει με ευθύτητα και να της εκφράσει τα παράπονά του. Είναι το μικρό αγόρι που μεγάλωσε, και το οποίο δεν τολμούσε να αντιμιλήσει στους γονείς του, που ζωγράφιζε τον τοίχο για να τους εκδικηθεί, αλλά μετά τα έριχνε όλα στη μικρότερη αδελφή του.

Και τώρα σαν ενήλικος, δυσκολεύεται να εκφράσει τα πραγματικά του συναισθήματα. Η δειλία του μπορεί να προέρχεται από πολλούς φόβους, όπως είναι αυτός της τελικής απόρριψης.

Πολλές φορές αναφερόμαστε σ' αυτό το είδος κακομεταχείρισης με

τους όρους προστυχιά, εγωισμός ή αδιαφορία —αλλά δεν παύει να είναι κακή μεταχείριση. Οι άντρες που κακοποιούν τη γυναίκα ή την κοπέλα τους με τέτοιο τρόπο, λεκτικά ή ψυχολογικά, κατ' ιδίαν ή δημόσια, σπάνια συνειδητοποιούν αυτό που κάνουν.

Ο Δημήτρης αποτελεί ένα άλλο παράδειγμα άντρα που κακομεταχειρίζεται τις γυναίκες και που θα διαμαρτυρόταν έντονα αν του έλεγε κανείς ότι δε φέρεται καλά στη γυναίκα του, την Κατερίνα. «Μη λέτε τέτοια πράγ-

«Η πιο κοινή αιτία κακής συμπεριφοράς από την πλευρά των αντρών... είναι η ανάγκη τους να κακομεταχειρίζονται τις γυναίκες για να αποκαταστήσουν το Εγώ τους. Ακόμα και οι άντρες που συνηθίζουν να ταπεινώνουν τις συζύγους ή τις κοπέλες τους, σπάνια συνειδητοποιούν γιατί το κάνουν αυτό».

«Η βία στα σπίτια δεν περιορίζεται στις χαμηλότερες τάξεις. Υπάρχουν και πλούσιοι άντρες και ευπόληπτοι πολίτες που δέρνουν τις γυναίκες τους. Οι οικονομικά επιτυχημένοι άντρες θεωρούν πολλές φορές τις γυναίκες τους “κτήμα τους” και θέλουν να τις έχουν υπό τον απόλυτο έλεγχό τους».

ματα για μένα. Της αγοράζω ό,τι μπορεί μια γυναίκα να επιθυμήσει». Παρόλα αυτά, όταν ο Δημήτρης είναι στο σπίτι του, συμπεριφέρεται στην Κατερίνα σαν να είναι υπηρέτρια. «Κάνε αυτό. Κάνε εκείνο. Φέρε μου μια μπύρα! Μα κουφή είσαι τέλος πάντων; Χτυπάει το τηλέφωνο».

Τι κάνει ένα σύζυγο ή έναν εραστή να συμπεριφέρεται σαν δικτάτορας;

Πρόκειται συνήθως για έναν άντρα χωρίς δύναμη. Είναι αυτός που δεν μπορεί να ικανοποιήσει τον προϊστάμενό του όσο φιλότιμες προσπάθειες κι αν καταβάλλει, αυτός τον

οποίον οι συνάδελφοί του θεωρούν «τρελό». Το μόνο μέρος στο οποίο αυτοί οι άντρες μπορούν να εξασκούν κάποιο έλεγχο και να αισθάνονται σημαντικοί είναι το σπίτι τους, το «κάστρο» τους— και το εκμεταλλεύονται στο έπακρο.

Και δεν είναι μόνο οι σύζυγοι και οι κοπέλες τους που γίνονται στόχοι. Οι άντρες κακομεταχειρίζονται και γυναίκες οι οποίες τους είναι ξένες, κυρίως δημόσια.

Οι εργάτες κατηγορούνται συνήθως ότι κοιτάζουν πονηρά τις γυναίκες που συναντάνε στον δρόμο και σε αυτές απευθύνουν πρόστυχα πειράγματα. Αλλά δεν είναι λίγοι και οι επιχειρηματίες που κάνουν ανήθικες προτάσεις σε γυναίκες ή τους «βάζουν χέρι» όταν προσπερνάνε.

Γιατί υπάρχουν κατά τα άλλα «αξιοπρεπείς» άντρες που φέρονται σεξουαλικά άσχημα στις γυναίκες στον δρόμο;

Για να το βρουν, δυο γυναίκες, οι Τσέριλ Μπέρναντ και Έντιτ Σλάφερ, από το Πανεπιστήμιο της Βιέννης, στην Αυστρία, άρχισαν να ρωτάνε τους άντρες που τους φέρονταν απρεπώς στον δρόμο.

Μόνο το 15% είπαν ότι ήθελαν να θυμώνουν ή να ταπεινώνουν τις γυναίκες. Οι περισσότεροι είπαν ότι προκαλούσαν και άγγιζαν τις γυναίκες στον δρόμο γιατί είχε «πλάκα» και τους έδινε μια αίσθηση συντροφικότητας προς τους άλλους άντρες φίλους τους. Πίστευαν ότι το «χόμπι» τους «δεν πλήγωνε κανέναν» και είπαν ότι τους προκάλεσε έκπληξη το γεγονός ότι δεν άρεσε στις γυναίκες.

Μερικοί άντρες πίστευαν ότι «έκαναν χάρη στις γυναίκες» και ότι έπρεπε να βρίσκουν την προσοχή που τους έδιναν κολακευτική, ειδικά αν ήταν μεγαλύτερης ηλικίας ή όχι ιδιαίτερα ελκυστικές.

Το 20% είπαν ότι δεν έκαναν ποτέ σχόλια με σεξουαλικούς υπαινιγμούς σε γυναίκες, εκτός κι αν ήταν παρέα με άλλους άντρες. Συνεπώς, αυτού του είδους η κακή συμπεριφορά προς τις γυναίκες, θα μπορούσε να αποτελέσει ένα είδος δεσμού μεταξύ των αντρών και μια αμοιβαία επίδειξη κοινής δύναμης.

Ένα μέρος αυτού του βαρυφορτωμένου από κακή συμπεριφορά δεσίμα-

τος, προέρχεται από το γεγονός ότι οι φιλίες των αντρών είναι διαφορετικές από αυτές των γυναικών. Αντίθετα με τις γυναίκες, οι άντρες δεν εξωτερικεύουν απόλυτα τα συναισθήματά τους ο ένας στον άλλο. Οι άντρες δεν κλαίνε μαζί. Έχουν μάθει από την παιδική τους ηλικία ότι οι άντρες δεν κλαίνε. Μετά το γυμνάσιο, πολλοί άντρες δυσκολεύονται σημαντικά να δημιουργήσουν καινούργιους φίλους. Όταν συγκεντρώνονται μετά τη δουλειά, το κάνουν συνήθως για να συζητήσουν τα επαγγελματικά τους κατωρθώματα ή τις σεξουαλικές τους κατακτήσεις. Η ατμόσφαιρα είναι σχεδόν πάντα ανταγωνιστική.

Πολλές φορές οι άντρες αισθάνονται πιο άνετα μεταξύ τους, όταν μοιράζονται αυτά που θεωρούν ανώδυνα αστεία —τα πειράγματα προς τις γυναίκες. Αλλά και όταν οι γυναίκες περνάνε από τον δρόμο στην ασφάλεια του χώρου της δουλειάς τους, η κακομεταχείρισή τους δε σταματάει. Η σεξουαλική κακή συμπεριφορά προς τις γυναίκες κυριαρχεί παντού όπου εργάζονται γυναίκες και άντρες μαζί.

Τι άντρες τελικά είναι αυτοί; Είναι φαύλοι, αγριάνθρωποι, άντρες χωρίς ηθική;

Σε μια έρευνα που πραγματοποιήθηκε το 1980 στις Η.Π.Α. πάνω σε 694.000 γυναίκες, το 42% παραπονέθηκαν για κακή σεξουαλική συμπεριφορά στη δουλειά τους, όπως άσεμνη γλώσσα ή υπονοούμενα, βρόμικα αστεία, τσιμπήματα, πιασίματα και κατά πρόσωπο προτάσεις και απειλές.

Ποιοι είναι όμως οι άντρες που έχουν αυτή την κακή συμπεριφορά; Είναι φαύλοι, αγριάνθρωποι, άντρες χωρίς ηθική; Μάλλον όχι.

Σύμφωνα με δύο μελέτες —την έρευνα του 1980 που αναφέρθηκε παραπάνω και μια άλλη που διεξήχθη από το Πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ το 1983— στους άντρες αυτούς φαίνεται πως περιλαμβάνονται εργοδότες και συνεργάτες και καθηγητές. Αυτοί είναι οι ίδιοι άντρες που φέρονται ευγενικά στις μητέρες και τις γυναίκες τους, ανησυχούν για τις κόρες τους και πηγαίνουν τις Κυριακές στην εκκλησία.

Γιατί συμπεριφέρονται οι άντρες αυτοί σεξουαλικά άσχημα στις γυναίκες με τις οποίες εργάζονται μαζί; Για τον ίδιο λόγο που το κάνουν και πολλοί άλλοι άντρες —για να συνεχίζουν να διαβεβαιώνουν τον εαυτό τους για τον ανδρισμό τους.

Δεν μπορούμε να αρνηθούμε το γεγονός ότι πολλές φορές συγχέονται τα σημάδια ανάμεσα στα δύο φύλα.

Όπως μου είπε ένας άντρας: «Δεν είμαι ποτέ σίγουρος ότι η γυναίκα δεν ενδιαφέρεται για την προσοχή που της δείχνω. Π.χ., αν φλερτάρεις μια γυναίκα με τα μάτια και κείνη αποφεύγει το βλέμμα σου, σημαίνει αυτό "όχι" ή είναι ο τρόπος με τον οποίο

κά από τους άντρες, οι οποίοι υποσχέθηκαν κάποτε να τις αγαπούν και να τις φροντίζουν σ' όλη τους τη ζωή. Συνήθως, αυτό που εξοργίζει έναν άντρα, ο οποίος συνθηθίζει να χρησιμοποιεί σωματική βία, δεν έχει καμιά σχέση με το άτομο που επιλέγει σαν αντικείμενο εκδήλωσης της οργής του.

Με την αύξηση της ανεργίας, π.χ., αυξάνεται και η συχνότητα σωματικής βίας από τους άντρες στις γυναίκες. Η ανεργία αυξάνει εντυπωσιακά τη βία στα σπίτια γιατί επιβαρύνει το στρες στην οικογένεια.

Η κατάχρηση συγκεκριμένων ελεγχόμενων ουσιών φέρνει συχνά τον όλεθρο στο σπίτι. Ειδικόί λένε ότι το αλκοόλ και τα ναρκωτικά αντιστοιχούν στο 60 με 80% των αιτιών των περιστατικών ξυλοδαρμού και κακοποίησης συζύγου ή παιδιών.

Ούτε περιορίζεται η βία στα σπίτια των χαμηλότερων τάξεων, όπως πίστευαν κάποτε.

Υπάρχουν και πλούσιοι άντρες που δέρνουν τις γυναίκες τους, όπως και υψηλά ιστάμενοι πολίτες. Οι οικονομικά επιτυχημένοι άντρες θεωρούν πολλές φορές τη γυναίκα τους «κτήμα» τους και θέλουν να την έχουν κάτω από τον απόλυτο έλεγχό τους.

Σύμφωνα με μια έρευνα που πραγματοποιήθηκε και πάλι στις Ηνωμένες Πολιτείες, φαίνεται ότι οι γιατροί, οι δικηγόροι και οι αστυνομικοί (όχι απαραίτητα μ' αυτή τη σειρά) είναι οι πρώτοι στον κατάλογο των αντρών που δέρνουν τις γυναίκες τους.

Τι είναι αυτό που κάνει τους άντρες να χτυπάνε τη γυναίκα με την οποία ζουν;

Ένα μεγάλο ποσοστό αντρών που δέρνουν τη γυναίκα τους, προέρχονται από σπίτια στα οποία τους κακομεταχειρίζονταν όσο ήταν παιδιά και ο πατέρας τους χτυπούσε τη μητέρα τους.

Θα 'λεγε κανείς ότι στην παιδική τους ηλικία οι άντρες μαθαίνουν από τα άτομα που παρουσιάζουν κακή και βίαιη συμπεριφορά και που μερικές φορές τους κακομεταχειρίζονται κι

ΓΙΑΤΙ ΟΙ ΑΝΤΡΕΣ ΚΑΚΟΠΟΙΟΥΝ ΤΙΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ

φλερτάρουν πολλές γυναίκες; Δεν είναι εύκολο να καταλάβεις τι γίνεται».

Είναι συνεπώς ζωτικής σημασίας να δηλώνουν οι γυναίκες τη δυσαρέσκειά τους απέναντι στους απρεπείς σεξουαλικούς αστεϊσμούς και την κακή συμπεριφορά πάνω στο θέμα αυτό. Διαφορετικά, μπορεί να ενθαρρύνουν ή να συνεισφέρουν χωρίς τη θέλησή τους στην κακή σεξουαλική συμπεριφορά.

Μερικοί άντρες απευθύνουν σεξουαλικά σχόλια σε γυναίκες για να στηρίξουν τις προσωπικές τους προσδοκίες από τον ανδρισμό τους. Φαίνεται λοιπόν ότι και οι ίδιοι οι άντρες γίνονται αυτοί θύματα της μυστικής σχέσης ανδρισμού-δύναμης στην οποία έχουν πιστέψει.

Παρόλες τις πολλές μορφές και τους βαθμούς που οι άντρες κακομεταχειρίζονται τις γυναίκες, η σωματική κακοποίηση εξακολουθεί να είναι η πιο συγκλονιστική και βίαιη. Είναι πολύ μεγάλος ο αριθμός των γυναικών που δέρνονται κάθε χρόνο συστηματι-

αυτούς, ότι η βία είναι η κατάλληλη συμπεριφορά για έναν άντρα.

Υπάρχει τρόπος να προβλέψει μια γυναίκα πριν από τον γάμο, αν ο άντρας της θα αποδειχτεί αποφασισμένος να τη χτυπάει;

Ναι, υπάρχει. Ένας άντρας που μπορεί να εξωτερικεύσει την οργή του και να την ξεπεράσει με τη συζήτηση και είναι σε θέση να αντιμετωπίσει τα συναισθήματά του λογικά, δεν έχει πολλές πιθανότητες να παρουσιάσει τάσεις σωματικής βίας.

Οι βιαστές είναι τις περισσότερες φορές σεξουαλικά πεινασμένοι και συνήθως φοβούνται πολύ τις γυναίκες.

Οι περισσότεροι από τους σεξουαλικά βίαιους άντρες ένωσαν συναισθηματική και σωματική ανασφάλεια στην παιδική τους ηλικία. Προέρχονται συνήθως από σπίτια χωρίς σταθερότητα, στα οποία η μητέρα ήταν αυστηρή, καταπιεστική και πολλές φορές βάνουση.

Μερικοί άντρες φτάνουν στον βια-

σμό εξαιτίας υπερβολικής σεξουαλικής διέγερσης στην παιδική τους ηλικία από τη μητέρα τους ή από υποκατάστατα της μητέρας τους.

Ενώ, επιφανειακά, θα έλεγε κανείς ότι σαν αγόρια είχαν δεχτεί πολλή φροντίδα και στοργή από τη μητέρα τους, αυτοί ένωσαν στην πραγματικότητα διαρκή σεξουαλική αναστάτωση.

Σε πολλές περιπτώσεις, η επιθετικότητα ήταν κάτι το κοινό στο σπίτι και τα αγόρια μεγάλωναν με την ιδέα ότι οι άντρες έπρεπε να αντιμετωπίζουν τη γυναίκα με τη βία. Δεν πρέπει να προκαλεί κατάπληξη το γεγονός ότι όταν ένα βιαστής παντρεύεται, διαλέγει πιθανότατα μια γυναίκα με συναισθηματικά προβλήματα παρόμοια με εκείνα της μητέρας του.

Ορισμένες ευρύτατες έρευνες παρουσιάζουν την πράξη του βιασμού σαν μία πράξη βίας κατά των γυναικών και όχι σαν πόθο γι' αυτές. Ο βιασμός είναι μερικές φορές μια εσκεμμένη, εχθρική πράξη με σκοπό να υποβιβάσει και να εξευτελίσει μια γυναίκα και μέσα απ' αυτήν όλες τις γυναίκες.

Ένας άλλος κοινός βιασμός, που δεν καταγγέλλεται συχνά, είναι ο βιασμός από τον σύζυγο. Παραδοσιακά, η απαίτηση για σεξ ήταν πάντα συζυγικό δικαίωμα των αντρών. Οι άντρες που βιάζουν τις γυναίκες τους, δεν το κάνουν γιατί είναι σεξουαλικά στερημένοι, λένε οι ειδικοί.

Οι σύζυγοι βιάζουν για τον ίδιο λόγο, για τον οποίον δέρνουν —και πολλοί άντρες που βιάζουν δέρνουν κιόλας— για να δείξουν στη «μικρή» γυναίκα ποιος είναι το «αφεντικό».

Οι άντρες αυτοί δεν μπορούν να βοηθηθούν παρά από έναν ειδικό και μόνο αν έχουν αποφασίσει ότι θέλουν πραγματικά να αλλάξουν.

Για τα κοινότερα προβλήματα λεκτικής, συναισθηματικής και ψυχολογικής κακομεταχείρισης, ο ειλικρινής διάλογος μεταξύ αντρών και γυναικών —στο σπίτι, στους χώρους σπουδών, στη δουλειά, στην κοινωνία γενικά— είναι η καλύτερη δυνατότητα απόκτησης σωστών εμπειριών και για τα δύο φύλα.

(συνέχεια από τη σελ. 31)

νων εκ μέρους κοινωνικών και ιατρικών πρακτικών, που τείνουν να χωρίζουν το παιδί από τη μητέρα, δημιουργώντας ένα προφανές και περιττό τραύμα και για τους δύο.

Αλλά θα έσφαλλε επίσης και εκείνος ο γιατρός ή το περιβάλλον εν γένει, που μπρος σε μια αγχωμένη λεχώνα απομακρύνει εκείνο που αποτελεί φαινομενικά το αντικείμενο της ψυχολογικής της δυσκολίας (το παιδί), γιατί θα αύξανε το άγχος αποχωρισμού και θα την άφηνε έρμαιο της παλινδρόμησής της. Είναι, πράγματι, η φυσιολογική ανάγκη του παιδιού για τη μητέρα του που βοηθά τις λεχώνες σ' αυτή τη λεπτή στιγμή.

Δεν είναι λιγότερο σοβαρή η συνήθεια, που λαμβάνει χώρα για λόγους ιατρικής προφύλαξης, που κρατά χωριστά, συγκεντρωμένα τα νεογνήματα στο τμήμα νεογεννήτων μέσα στο μαιευτήριο.

• Ο θηλασμός στο στήθος θεωρείται σημάδι «υγιούς μητρότητας», ενώ ο τεχνητός θηλασμός-μια εποχή πολύ

της μόδας—κρίνεται σαν μια ελλιπής φροντίδα. Εσείς συμφωνείτε;

—Είναι εύκολο να μαντέψουμε ότι μετά τη γέννηση, η στιγμή της πιο στενής σχέσης, είναι η στιγμή της θρέψης. Είναι η στιγμή του ξυπνήματος, της ανάγκης, της επαφής, του κοιτάγματος στα μάτια, της γνωριμίας διαμέσου της επαφής των σωμάτων.

Αλλά όλες οι πλευρές αυτών των πρώτων προσεγγίσεων, της απέραντης ψυχολογικής τους αξίας, έχουν θυσιαστεί στη μάχη «στήθος ναι», «στήθος όχι». Ακόμη μια φορά δεν είναι αυτό το βασικό σημείο, αλλά ο τρόπος με τον οποίο μπορούν να δοθούν το στήθος ή το μπουκάλι. Μια μητέρα που δίνει το μπιμπερόν στο παιδί της, κρατώντας το στην αγκαλιά της και εφ' όσον είναι προσεκτική και συντονισμένη σε αυτή την έναρξη της αμοιβαίας γνωριμίας, θα προσφέρει ασφαλώς στο παιδί της και στον εαυτό της μια εμπειρία πιο ικανοποιητική από μια μητέρα που το θηλάζει αφηρημένα στο στήθος, χωρίς να συναντά ποτέ το βλέμμα του μωρού της.

Είναι ασφαλώς αληθινό ότι ο θηλασμός στο στήθος μπορεί να αποτελέσει μια εμπειρία «σαρκική», πιο συγκεκριμένη, με ερωτικές αισθήσεις πιο έντονες συγκριτικά με εκείνες του τεχνητού θηλασμού, όπως είναι αληθινό και ότι η ώριμη γυναίκα θα τα αντιμετωπίσει με τρόπο διαφορετικό συγκριτικά με μια γυναίκα που έχει προβλήματα με τη σεξουαλικότητά της.

Πρέπει επίσης να λάβουμε υπόψη μας τις κοινωνικές αλλαγές που έχουν μεταβάλει τη ζωή της γυναίκας και που έχουν επιτρέψει, ως ένα βαθμό, οι εργασιακές ανάγκες των μητέρων να συμφιλιώνονται με τις μητρικές λειτουργίες, καθώς αναλαμβάνονται εν μέρει και από τους πατεράδες ή άλλα πρόσωπα. Για την ψυχική υγεία του ίδιου του παιδιού είναι πολύ καλύτερο μια μαμά ήρεμη που ασχολείται μαζί του με μια συνεργασία που την καθιστά σε θέση να συνεχίζει κάποια δραστηριότητά της, παρά με μια μητέρα που εγκαταλείπει την εργασία της, δοκιμάζοντας όμως μια βαθιά πικρία προς το δημιούργημά της. ●

Η αρχή μια φιλίας είναι ένα θαύμα που, όταν γίνεται καθημερινότητα, μοιάζει να χάνει τα μαγικά του χαρακτηριστικά. Πρέπει όμως να συμβούν πολλά για να καταφέρουν δύο πρόσωπα από το να είναι δύο τέλειοι άγνωστοι, να

Τίποτα δεν αναστατώνει τόσο τη ζωή μιας γυναίκας όσο ο ερχομός ενός παιδιού, και τίποτα δε δοκιμάζεται τόσο απ' αυτή την αλλαγή όσο η σχέση της με την καλύτερή της φίλη.

**Από τη
Ρένα Σοφιανού**

δημιουργήσουν αυτή τη θαυμάσια σχέση στην οποία «ό,τι δικό μου δικό σου και όλα και των δύο».

Και ακόμα πιο πολλά —όπως λένε οι κακές γλώσσες— όταν πρόκειται για δυο γυναίκες, διότι οι γυναίκες έχουν τη φήμη ότι είναι υπερβολικά ανταγωνιστικές και ότι προδίδουν την καλύτερη φίλη τους όταν μπει ανάμεσά τους ένας άντρας ή μια δουλειά. Ωστόσο, η αλήθεια είναι ότι η φιλία ανάμεσα σε γυναίκες, όταν είναι αληθινή, είναι πιο βαθιά και πιο στέρεη από την αντρική φιλία. Ίσως γι' αυτό να είναι και πιο εύθραυστη και να χρειάζεται περισσότερες φροντίδες και προσοχή για να επιβιώσει όταν παύουν να ζουν στην ίδια πόλη, όταν αλλάζει η κοινωνική τους κατάσταση και κυρίως, όταν έρχεται η μητρότητα.

«Η Ελένη κι εγώ γνωρίστηκα στα 13 μας» μας διηγείται η Ειρήνη, 35 χρό-

νωνπαντρεμένη και μητέρα τριών παιδιών. «Από τότε ήμασταν αχώριστες, παντρευτήκαμε σχεδόν ταυτόχρονα και αποκτήσαμε το πρώτο μας παιδί με τρεις μήνες μόνο διαφορά. Και τότε άρχισαν τα προβλήματα. Πάντοτε ήμασταν διαφορετικές, σεβόμασταν όμως η μία την άλλη, τώρα όμως οι

διαφορές μας έμοιαζαν ασυμβίβαστες. Αυτή με έλεγε άκαρδη γιατί άφηνα καμιά φορά τον γιο μου να κλαίει στην κούνια του. Και εγώ την κατηγορούσα διαρκώς ότι χάιδευε υπερβολικά τον δικό της και ότι θα τον έκανε άβουλο και δε θα ξεκόλλαγε απ' τη φούστα της. Τσακωθήκαμε άπειρες φορές και όσο μεγάλωναν τα παιδιά και έπαιζαν μαζί, ακόμη περισσότερο. Παραλίγο να χωρίσουμε και να πετάξουμε δώδεκα χρόνια καλής φιλίας. Ευτυχώς που η φιλία μας επέζησε. Τώρα που έχουμε αποκτήσει κι άλλα παιδιά, γελάμε πολ-

λές φορές για το πόσο υπερβολικές ήμασταν τότε. Στο πρώτο παιδί πληρώνεται συνήθως η απειρία».

Πρόκειται για αρκετά συχνή περίπτωση, μόνο που δεν αγαπιούνται όλες οι γυναίκες όσο η Ελένη και η Ειρήνη. Σε ορισμένες περιπτώσεις η φιλία δεν επιβιώνει του πρώτου παιδιού, γιατί η μητρότητα προκαλεί πολύ βαθιές αλλαγές στη ζωή και τον τρόπο σκέψης της γυναίκας.

Προκύπτουν άλλες επιθυμίες, διαφορετικές ανάγκες, νέα όνειρα, αλλάζουν τα σχέδια για το μέλλον και ο ρυθμός ζωής. Και εκείνα τα χαρακτηριστικά της φίλης που την έκαναν τόσο χαριτωμένη (γιατί τη διαφοροποιούσαν) είναι τώρα η πέτρα του σκανδάλου γιατί μπορούν να βλάψουν ένα τρίτο άτομο, το πιο σημαντικό στη ζωή της γυναίκας: το παιδί της. Αν προσθέσουμε σ' αυτό και την αγωνία μιας πρωτόταρας μητέρας, το μείγμα είναι εκρηκτικό.

Δεν πρέπει όμως ν' ανησυχούμε. Αν η φιλία είναι ειλικρινής και βαθιά, θα επιζήσει ή θα περιμένει να φτάσουν καλύτεροι καιροί για να ξανανθίσει. Και αν δεν αντέξει το πλήγμα, ίσως να σημαίνει πως δεν άξιζε τον κόπο.

Ο γάμος μας χωρίζει

Πολύ συχνά, επίσης, δυο γυναίκες που ήταν φίλες από παιδιά χωρίζουν όταν μια απ' αυτές παντρεύεται και κάνει παιδιά, ενώ η άλλη όχι. Φυσικά δεν είναι απαραίτητο μια τέτοια απομάκρυνση να συνοδεύεται από εξαφάνιση της φιλίας.

«Η Χαρά, μια απ' τις δυο αχώριστες φίλες μου στο σχολείο παντρεύτηκε πριν οχτώ χρόνια και έχει δυο παιδιά», λέει η Πόπη που είναι ανύπαντρη. «Ακόμα και τώρα είμαστε πολύ φίλες,

**ΦΙΛΕΣ:
ΜΕΧΡΙ ΝΑ ΜΑΣ
ΧΩΡΙΣΟΥΝ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ:**

γιατί μας ενώνει ένα βαθύ συναίσθημα και πολλά κοινά βιώματα. Επιπλέον, και οι δυο ξέρουμε πως η άλλη πάντα θα είναι εκεί, όταν τη χρειαζόμαστε. Μερικές φορές, περνάμε μεγάλες περιόδους χωρίς ούτε καν να μιλήσουμε από το τηλέφωνο, αλλά ποτέ δεν έχουμε παραλείψει να διηγηθούμε η μία στην άλλη όλα εκείνα που θεωρούμε σημαντικά.

»Και όταν συναντιόμαστε για να μιλήσουμε, μπορούμε να περάσουμε

**Η φιλία δεν είναι
ένα ανθόσπαρτο
μονοπάτι γεμάτο
γέλια και χαρές.
Περνά από πολλές
δοκιμασίες και
πρέπει να τη
φροντίζει κανείς
καθημερινά, για να
μη χαλαρώσει.**

ώρες ολόκληρες (όχι χωρίς να πειραχτεί λιγάκι ο άντρας της) ενημερώνοντας η μία την άλλη για όλα όσα έχουν συμβεί. Πιστεύω πως το κύριο είναι ότι και στις δύο εξακολουθεί να φαίνεται πολύ σημαντικό οτιδήποτε συμβαίνει στην άλλη. Είναι αλήθεια ότι η σχέση είναι πιο δύσκολη, γιατί τα ωράριά μας είναι διαφορετικά και συνήθως πρέπει να μένουμε σπίτι της, γιατί αυτή με τα παιδιά δεν μπορεί να μετακινηθεί και τόσο εύκολα, αλλά η συναισθηματική σχέση δεν έχει χάσει σε ένταση».

Σε πολλές περιπτώσεις, η σχέση ανάμεσα σε μια παντρεμένη γυναίκα με παιδιά και τις ανύπαντρες φίλες της γίνεται αδύνατη γιατί δε μοιράζονται πια τίποτα και οι προοπτικές για το μέλλον και των δύο, είναι σαν δυο παράλληλες γραμμές που ποτέ δεν ενώνονται.

Συχνά —ιδιαίτερα σε γυναίκες που αφήνουν τη δουλειά τους για να

αφοσιωθούν μόνο στον σύζυγο και τα παιδιά τους— τα πολλαπλά προβλήματα του σπιτιού περνούν σε πρώτο επίπεδο. Έτσι φτάνει σ' ένα σημείο που στην παντρεμένη δε φαίνονται ενδιαφέροντα τα γεγονότα των ελεύθερων φίλων της και σ' αυτές συμβαίνει το ίδιο με τα οικογενειακά προβλήματα. Ο διάλογος είναι πραγματικά δύσκολος, γιατί καμία δεν ακούει με προσοχή την άλλη και η συζήτηση μετατρέπεται σε διπλό μονόλογο χωρίς ηχώ και απάντηση.

Λογικά, οι επαφές των δύο φίλων γίνονται όλο και πιο σποραδικές μέχρι που καταλήγουν να εξαφανιστούν ή περιορίζονται σε γενέθλια, Χριστούγεννα και επετείους.

Το μυστικό βρίσκεται στο να μην ξεχνάμε ποτέ ότι για κάθε άτομο το πιο σημαντικό πρόβλημα είναι το δικό του, άσχετα με το αν γενικότερα μπορεί να φαίνεται ανόητο. «Πώς είναι δυνατόν να την απασχολούν μόνο οι παρέες του παιδιού της ή τα προβλήματα που της προκαλεί η παραδουλεύτριά της;», σκέφτεται η ανύπαντρη.

«Λες και δεν υπάρχουν πράγματα πιο σημαντικά από το να βγαίνει κανείς έξω και να φλερτάρει», αναρωτιέται η παντρεμένη.

Άλλη περίπτωση είναι εκείνη δύο φίλων παντρεμένων που απομακρύνονται επειδή μία απ' αυτές χώρισε. Σ' αυτή την περίπτωση προκύπτουν διάφορα προβλήματα. Ο άντρας αυτής που συνεχίζει να είναι παντρεμένη, βλέπει την άλλη σαν εχθρό που μπορεί να δώσει το κακό παράδειγμα στη γυναίκα του. Από τη μεριά της η χωρισμένη θα νιώσει άσχημα να συχνάζει στις παλιές της παρέες (τώρα όμως μόνη). Και παρόλο που μπορεί να μην είναι έτσι, θα προτιμήσει να επανακτήσει την ελευθερία της και ν' αλλάξει ζωή, αντί να είναι πάντα η «πρώην» του συζύγου της.

Και σ' αυτή την περίπτωση όμως, αν η φιλία είναι αληθινή, θα ξαναενωθούν όταν ηρεμήσουν τα πράγματα. Όπως στην περίπτωση δυο αναγνωστριών που ξαναβγαίνουν μαζί, αφού και οι δύο παντρεύτηκαν για δεύτερη φορά.

Ενωμένες από τα παιδιά

Δεν είναι ανάγκη όμως να προσκολληθούμε αποκλειστικά στις εφηβικές φίλες. Και αυτές που κάνουν οι ενήλικοι μπορούν να είναι βαθιές και διαρκείς, με την προϋπόθεση βέβαια ότι ο δεσμός ένωσης είναι αρκετά δυνατός. Πολλές φορές όμως η νέα μητέρα σχετίζεται μόνο με τις γυναίκες των συναδέλφων του συζύγου της ή με άλλες μητέρες, τις οποίες συναντά στο πάρκο.

Αυτός ο τύπος φιλίας συνήθως τελειώνει όταν μεγαλώσουν τα παιδιά, διότι δεν υπάρχουν άλλα κοινά σημεία. Πάντοτε όμως υπάρχουν ορισμένες εξαιρέσεις που επιβεβαιώνουν τον κανόνα και μια απ' αυτές είναι η ιστορία της Άννας και της Κατερίνας. Γνωρίστηκαν στο πάρκο όταν τα παιδιά τους ήταν λίγων μηνών και γρήγορα έγιναν φίλες. Έφτασαν σε σημείο μάλιστα να δημιουργήσουν μια ομάδα μητέρων και διοργάνωναν εκδρομές και γιορτές για τα παιδιά.

Όταν τα παιδιά έπαψαν να είναι μικρά και άρχισαν να ανεξαρτητοποιούνται, η ομάδα διαλύθηκε αλλά η Άννα και η Κατερίνα συνέχισαν να βλέπονται μέχρι σήμερα. Τα παιδιά τους είναι 20

**Αν ο δεσμός που ενώνει
είναι μόνο τα παιδιά, η
φιλία έχει λίγες
πιθανότητες να
επιβιώσει.**

και 21 χρόνων, αλλά αυτές είναι στενές φίλες που ξεπέρασαν κρίσεις, τσακωμούς και προβλήματα, χωρίς να χωρίσουν ποτέ.

Η φιλία δεν είναι ένα ανθόσπαρτο μονοπάτι γεμάτο γέλια και χαρές. Περνά από πολλές δοκιμασίες και πρέπει να τη φροντίζει κανείς καθημερινά, για να μη χαλαρώσει. ●

...στη γυναίκα

Οταν είπαν στον Αδάμ εκείνο το «σου δίνω σύντροφο και όχι σκλάβο», θα πρέπει να κατάλαβε το εντελώς αντίθετο και έτσι μετέδωσε τη λανθασμένη άποψη για γενεές γενεών. Με τον καιρό, οι απόγονοί του αντιλήφθηκαν το σφάλμα τους, και μετά από αιώνες προσπαθειών, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι και οι γυναίκες έχουν ψυχή, μπορούσαν να ψηφίσουν και ακόμα και να δολέψουν... έξω από το σπίτι!

Σήμερα, όλοι σχεδόν οι εκπρόσωποι του αντρικού γένους —με εξαίρεση τον προϊστορικό κλάδο των επιχειρηματιών— παραδέχονται πως οι γυναίκες, συμπεριλαμβανομένων και των δικών τους, μπορούν να κάνουν οτιδήποτε. Με λίγα λόγια, να κάνουν τα πάντα: να συναγωνίζονται στον τομέα της δουλειάς, να αναλαμβάνουν τα οικογενειακά βάρη, να παίζουν τέλεια τον ρόλο των τρυφερών συζύγων, να είναι αφοσιωμένες μητέρες, να μαγειρεύουν τέλεια τα μακαρόνια, να πηγαίνουν σε μαθήματα αερομπικ, να ξέρουν τις τιμές του χρηματι-

στηρίου, να χρησιμεύουν για την ανάπαυση του πολεμιστή τους και, φυσικά, να είναι σέξι.

Αποτέλεσμα είναι οι σημερινές γυναίκες να μην τα βγάζουν πέρα. Υπάρχουν βέβαια κι αυτές που φτάνουν στην κορυφή της καριέρας τους, έχουν ευτυχισμένες οικογένειες με ξανθούς απογόνους και απολαμβάνουν μια έντονη προσωπική ζωή. Αυτές όμως συνήθως, βγαίνουν στις διαφημίσεις ή ονομάζονται Μέριλ Στριπ. Η πραγματικότητα των υπόλοιπων θνητών είναι λιγότερο ειδυλλιακή.

Έλλειψη πρωτοβουλίας

Θα ήταν άδικο να αρνιόμασταν ότι υπάρχουν άντρες που σιδερώνουν με επιδεξιότητα, στριφώνουν τα καινούργια τους παντελόνια, σηκώνονται το βράδυ για να φροντίσουν το μωρό, αναλαμβάνουν να πληρώσουν τους λογα-

ριασμούς και αγοράζουν ψωμί γυρίζοντας στο σπίτι. Ότι υπάρχουν, υπάρχουν. Αλλά σπανίζουν και σχεδόν πάντα είναι παντρεμένοι με άλλες.

«Κάθε πρωί στη δουλειά μου βλέπω πως οι γυναίκες συνάδελφοί μου τηλεφωνούν στο σπίτι τους για να δώσουν οδηγίες στην κοπέλα: Βάλε αυτό ή εκείνο στο φαγητό, αγόρασε εκείνο το πράγμα που λείπει, πήγαινε πάρε τα παιδιά την τάδε ώρα... Ποτέ δεν έχω ακούσει κάποιον από τους άντρες συναδέλφους μου να κάνει το ίδιο», σχολιάζει η Αγγελική, υπάλληλος τράπεζας, 32 χρόνων.

Αυτό φαίνεται να είναι το κλειδί της υπόθεσης. Στην καλύτερη περίπτωση, ο σύζυγος μπορεί να είναι συνεργάτης, αλλά του λείπει η πρωτοβουλία στο σπίτι. «Έχω την τύχη να είμαι παντρεμένη με έναν άντρα που δεν είναι καθόλου φालλοκράτης» λέει η Σοφία, σημαντικό διοικητικό στέλεχος σε μια διαφημιστική εταιρεία και μητέρα δύο παιδιών. «Με βοηθάει στη δουλειά μου και είναι πάντοτε πρόθυμος να συνεργαστεί στο σπίτι. Αν του ζητήσω να ετοιμάσει το δείπνο, να βάλει πλυντήριο, να πλύνει τα πιάτα ή να βάλει για ύπνο τα παιδιά, το κάνει αμέσως. Το πρόβλημα είναι ότι ποτέ δε βλέπει από μόνος του πως υπάρχουν βρόμικα ρούχα ή άπλυτα πιάτα».

Δε χρειάζεται να πούμε πως για πολλές γυναίκες το να είχαν έναν τέτοιο σύντροφο, θα ήταν μεγάλη τύχη. Η Μισέλ Φιτούσι, η συγγραφέας που «έχει βαρεθεί να είναι σούπερ-γυναίκα», παρπονιέται στο βιβλίο της πως, μετά από τόσα χρόνια αγώνα για την επαγγελματική ισότητα, οι γυναίκες έχουν κερδίσει τη μάχη. «Έχουμε κερδίσει, αλλά τι! Καλένας δε μας είπε πως ταυτόχρονα, αν θέλαμε να κάνουμε παιδιά και οικογένεια, θα αναλαμβάναμε μόνες τα βάρη». Σύμφωνα με τη θεωρία της, οι άντρες έχουν εγκαταλείψει τη φιλοσοφία του «κλεισμένη στο σπίτι» και έχουν ανακαλύψει εκείνη του «ασχολήσου με τα παιδιά και εγώ θα κάνω τα υπόλοιπα».

Δουλεύουμε το διπλάσιο

Τι γίνεται λοιπόν με τη δουλειά; Κατ' αρχήν εκείνο το «ίση εργασία, ίσος μισθός», εξακολουθεί να είναι μια ουτοπία και σ' αυτή την περίπτωση. Η αμοιβή των γυναικών τοποθετείται κάτω από εκείνη των αντρών που κατέχουν ίδιες θέσεις.

ΣΟΥΠΕΡ-ΓΥΝΑΙΚΕΣ: ΥΠΑΡΧΟΥΝ;

«Η γυναίκα είναι αδύναμη, επιφανειακή, ανασφαλής, υστερική, δεν έχει

σύστημα». «της λείπει ο δυνατός χαρακτήρας και η επιθετικότητα», και επιπλέον, «δεν έχει την επιθυμία να ανέλθει». Αυτή είναι η άποψη που εκφράζουν κυρίως με τη συμπεριφορά τους, πολλοί επιχειρηματίες. Όχι του Μεσαίωνα αλλά της σημερινής εποχής. Έτσι όπως έχουν τα πράγματα, δεν έχουμε άλλη εκλογή από το αποδείξουμε το αντίθετο. Λοιπόν κυρίες μου, προσπαθούν να μας πείσουν ότι πρέπει να γίνουμε σούπερ-γυναίκες!

Από τη Δάφνη Παπαδοπούλου

Έπειτα έρχεται η γνώμη των επιχειρηματιών. Μελέτες αποκαλύπτουν ότι το 56% θεωρεί ότι «οι γυναίκες δεν έχουν τα απαραίτητα προσόντα για να αναλάβουν ορισμένες θέσεις» και ένα 60% πιστεύει «πως στους άντρες δεν αρέσει να τους διευθύνουν οι γυναίκες». Η ίδια πηγή αναφέρει ότι μόνο το 8% των θέσεων με υπευθυνότητα καταλαμβάνεται από γυναίκες.

Ένα χαρακτηριστικό στοιχείο είναι ότι το 24% των γυναικών με διευθυντικές θέσεις δε ζουν με κάποιο σύντροφο, σε σύγκριση με το 10% στις εργατικές τάξεις. Η επαγγελματική καριέρα, όπως φαίνεται, απαιτεί μεγάλη αφοσίωση.

Όταν ο υποψήφιος για μια θέση εργασίας είναι άντρας, το γεγονός ότι αυτός είναι παντρεμένος, είναι ένα θετικό σημείο, είναι σημάδι σταθερότητας και ωριμότητας. Αντίθετα, όταν η υποψήφια είναι γυναίκα, το γεγονός ότι έχει οικογένεια σημαίνει εκ των προτέρων ότι το ενδιαφέρον της για τη δουλειά θα είναι μικρότερο και, το χειρότερο, ότι μπορεί να μείνει έγκυος.

Επιπλέον με τις γυναίκες συμβαίνει ό,τι και με τους Κινέζους: πιστεύεται πως είναι όλες ίδιες και πολλές εταιρείες καθοδηγούνται βάσει των γενικών ιδεών που επικρατούν για τη γυναίκα:

«Αν μια γυναίκα είναι όμορφη, θα είναι απαραίτητα και χαζή», «αν είναι παντρεμένη, θα έχει προβλήματα για να αφοσιωθεί στη δουλειά της», και «αν είναι μεγάλη και ανύπαντρη, θα νιώθει αδικημένη και ούτε και τότε θα είναι ικανή να κάνει καλά τη δουλειά της». Υπάρχουν βέβαια άλλα στερεότυπα. Όταν μια γυναίκα συμπεριφέρεται με ένα συγκεκριμένο τρόπο, αυτή η συμπεριφορά γενικεύεται για όλες τις υπόλοιπες γυναίκες. Με τους άντρες δε συμβαίνει αυτό. Αν κάποιος από αυτούς είναι ανίκανος, δε θεωρείται πως κι όλοι οι υπόλοιποι είναι το ίδιο.

Κατά τη δεύτερη διάλεξη για την ισότητα των δικαιωμάτων του άντρα και της γυναίκας, του Συμβουλίου της Ευρώπης, στην οποία συμμετείχαν οι Υπουργοί Κοινωνικών Υποθέσεων είκοσι τριών χωρών, καθορίστηκαν οι στόχοι για να επιτευχθεί μια «πραγματική ισότητα»

Τ Ε Σ Τ

ΕΙΣΑΙ ΑΝΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΑΤΗ;

Η σούπερ-γυναίκα είναι της μόδας: αποτελεσματική στη δουλειά της, τέλεια μητέρα, ιδανική σύζυγος και καλή νοικοκυρά, πάντα επιθυμητή και πρόθυμη. Ωρισμένες δεν έχουν άλλη λύση από το να κάνουν τα πάντα. Άλλες αντίθετα, προτιμούν να μη ζητήσουν τη βοήθεια κανενός. Είναι οι αναντικατάστατες, εκείνες που ακόμα και αν χρειστεί να καταφύγουν στα συμπλέγματα βιταμινών, δεν το βάζουν ποτέ κάτω. Ανακαλύψτε, αν ανήκετε και σεις σ' αυτή την κατηγορία.

1. Όταν προσπαθείς να χαλαρώσεις, σκέφτεσαι όσα σου μένουν να κάνεις;

2. Πιστεύεις πως αν πα-
ραχωρήσεις κάτι από τις αρμοδιότητές σου, οι υπόλοιποι θα πιστέψουν πως είσαι αδύναμη;

3. Σε δυσαρεστεί να ζη-
τάς τη βοήθεια των άλ-
λων;

4. Κατά βάθος, πιστεύεις πως κανείς δεν μπορεί να κάνει τα πράγματα τό-
σο καλά και τόσο γρήγορα όσο εσύ;

5. Δυσπιστείς για την ικανότητα των συνε-
γατών σου, του άντρα σου

και των παιδιών σου;

6. Επιβλέπεις τη δουλειά των άλλων;

7. Θα σου άρεσε να είχε πάνω από είκοσι τέσ-
σερις ώρες η μέρα;

8. Σημειώνεις τα πάντα στην ατζέντα σου, κά-
νεις καταλόγους για τα ψώνια και σημειώνεις τις υποχρεώσεις σου;

9. Όταν φεύγεις για ταξί-
δι ή λείπεις από το σπί-
τι, αφήνεις γραπτές οδηγί-
ες ή τηλεφωνείς διαρκώς για να δεις πώς πάνε τα πράγματα;

10. Έχεις την αίσθηση ότι οι υπόλοιποι δεν εκτι-
μούν το τι αξίζεις, ούτε και αναγνωρίζουν το πόσο δου-
λεύεις;

11. Πιστεύεις πως υπάρχει μόνο ένας τρόπος για να γίνουν σωστά τα πράγ-
ματα;

12. Όταν λες στα παιδιά σου να στρώσουν τα κρεβάτια τους ή να σκουπί-
σουν, πας μετά να ελέγξεις πώς το έκαναν;

13. Συνήθως είσαι νευρική, ευερέθιστη, στρεσαρι-
σμένη;

14. Όταν οι άλλοι κάνουν κάτι, νομίζεις πως εσύ

θα το έκανες πιο γρήγορα;

15. Καμιά φορά πας και το κάνεις εσύ λέγοντας «Άσε εμένα»;

16. Μήπως δεν αντέχεις να κάθεσαι χωρίς να κά-
νεις τίποτα;

17. Φτάνεις πάντοτε αργά στα ραντεβού, αλλά γί-
νεσαι έξαλλη όταν κάποιος σε κάνει να περιμένεις;

18. Πέρα από τις παραδο-
σιακές δουλειές του φύλου σου, σε ενδιαφέρει να μάθεις μηχανική, υδραυλικά;

19. Είσαι από εκείνες που πιστεύουν πως ο ύπνος είναι χάσιμο χρόνου;

20. Σου αρέσουν οι προ-
κλήσεις και το να βά-
ζεις τον εαυτό σου σε δοκι-
μασία;

Αν απαντήσατε «ναι» σε 15 από αυτές τις ερωτήσεις, αρχί-
ζετε να γίνετε «αναντικατά-
στατη γυναίκα». Αν δε φτάσα-
τε τις 10 καταφατικές απαντή-
σεις, είναι ακόμα καιρός για να οπισθοχωρήσετε. Χαλαρώ-
στε και προσπαθήστε να απο-
λαύσετε τη ζωή. Οι σούπερ-γυ-
ναίκες, είτε από δική τους θέ-
ληση —είτε επειδή τους το επέβαλαν, πάσχουν συχνά από σωματικές και ψυχικές διατα-
ραχές. Επιτρέψτε σε όσους είναι γύρω σας, να μάθουν από την ίδια τους την ανικανότητα.

ανάμεσα στα δύο φύλα. Έγινε μια προσπάθεια για να «συμβιβαστεί η προσωπική, οικογενειακή, επαγγελματική ζωή και οι υποχρεώσεις της μητρότητας». Η γενική γραμματέας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, Καθρίν Λαλουμιέρ, άνοιξε τη συνεδρίαση με ένα λόγο ελάχιστα ενθαρρυντικό: «Οι γυναίκες που δουλεύουν όλη μέρα, πρέπει επιπλέον να κάνουν και τις περισσότερες δουλειές του σπιτιού. Όσο αυτό δεν αλλάζει, δεν μπορούμε να μιλάμε για ισότητα».

Ο αγώνας για την ανισότητα

Ενώ ορισμένες γυναίκες παραπονιούνται για τη διαφορά που υπάρχει στις ευκαιρίες ανάμεσα στα φύλα, άλλες βελιώνουν πως η ανισότητα είναι ο μόνος δυνατός δρόμος. Αυτή την άποψη έχει η Φελίς Σβαρτς, μια Αμερικανίδα 64 ετών, ιδιοκτήτρια μιας εταιρείας οικονομικών μελετών.

Η Σβαρτς, σε μια μελέτη που έγραψε και δημοσιεύτηκε στο Χάρβαρντ Μπίζνες Ριβιού (Φεβρουάριος 89), προτείνει τη δημιουργία ενός νέου δρόμου για τις γυναίκες που θέλουν να συμβιβάσουν τη δουλειά με την οικογένεια. Σύμφωνα με την άποψή της, θα έπρεπε να συμβιβαστούν με μια μέτρια θέση κατά την περίοδο των οικογενειακών υποχρεώσεων, όσο δηλαδή τα παιδιά θα ήταν μικρά. Αφού περάσει αυτός ο καιρός, η γυναίκα θα μπορέσει να παλέψει σαν ίσος προς ίσον με τον άντρα. Το επίμαχο άρθρο αρχίζει λέγοντας ότι «για τους επιχειρηματίες, το κόστος του να προσλάβουν γυναίκες είναι μεγαλύτερο απ' ό,τι αν προσλάβουν άντρες». Οι φεμινίστριες της έκαναν μεγάλη επίθεση, αλλά το περίεργο είναι πως η Φελίς Σβαρτς δεν είναι —ή δεν ήταν— καθόλου ύποπτη για φαλλοκρατισμό και η προσπάθειά της είχε πάντα σκοπό της να προωθήσει την ισότητα μεταξύ γυναίκας και άντρα στον κόσμο των επιχειρήσεων.

Οι θεωρίες αυτής της γυναίκας, που πήρε άδεια άνευ αποδοχών για οχτώ χρόνια για να μεγαλώσει τα τρία της παιδιά, βασίζονται στην άποψη ότι η ακαμψία του επιχειρηματικού κόσμου πιέζει με τέτοιο τρόπο τις μητέρες με

μικρά παιδιά, που αυτές υποχρεώνονται να αποκηρύξουν τη θέση τους. Αντίθετα, αν οι εταιρείες και οι υπάλληλοί τους είχαν φτάσει σε ένα διακανονισμό, θα μπορούσαν να παραχωρήσουν ορισμένα προνόμια, όπως ευελιξία ωραρίου, μισή μέρα εργασίας και άδειες μέχρι πέντε χρόνια που θα συνέφεραν όλους.

Από τη μια, οι επιχειρήσεις δε θα στερούνταν την εργασιακή δύναμη των γυναικών στην ηλικία αναπαραγωγής και από την άλλη, οι μητέρες θα απολάμβαναν τη μητρότητά τους χωρίς να χάσουν τη θέση τους και χωρίς εντάσεις.

Μα εκείνοι είναι διαφορετικοί

Όπως περιμέναμε, οι επιχειρηματίες συμφωνούν απόλυτα στη θέση τους. Είναι δύσκολο να βρεις έστω και έναν που να πιστεύει πως είναι δυνατόν να έχεις παιδιά και να ανέλθεις σε διοικητικές θέσεις. «Μια γυναίκα που έχει ένα μωρό να την περιμένει στο σπίτι», ακούς να λένε, «δεν μπορεί ν' αποδώσει 100% στη δουλειά της. Ή είναι κακή μητέρα ή κακή υπάλληλος». Και εκείνοι; Μπορούν να είναι καλοί γονείς και ταυτόχρονα να τα πηγαίνουν καλά στη δουλειά τους; «Μα, εκείνοι είναι διαφορετικοί».

Η κριτική που μπορούμε να ασκήσουμε και στις δύο στάσεις, εκείνης της κυρίας Σβαρτς και εκείνης των επιχειρηματιών, είναι ότι για μια ακόμα φορά γενικεύουν με τέτοιο τρόπο που προσπαθούν να υποχρεώσουν όλες τις γυναίκες να ζουν με τον ίδιο τρόπο τη μητρότητά τους και τη δουλειά τους.

«Όταν γεννήθηκε το πρώτο μου παιδί, εγώ δεν είχα δουλειά», λέει η Ελπίδα, μητέρα τεσσάρων παιδιών, καθηγήτρια γυμνασίου. Είχα τη δυνατότητα να βρίσκομαι μαζί του όλη την ώρα για ενάμιση χρόνο, να δω πώς μεγάλωνε, πώς έλεγε την πρώτη του λεξούλα... Ήταν μία εξαιρετική εμπειρία, αλλά είχα σπουδάσει, ήθελα να έχω ένα επάγγελμα και, κατά βάθος, αυτό που μου άρεσε ήταν να βγω από το σπίτι, να ελευθερωθώ ορισμένες ώρες της μέρας από τη "σκλαβιά" του θηλασμού, τις πάνες, τις κρεμούλες... Με τα άλλα μου παιδιά ήταν πολύ διαφορετικά τα πράγματα και δεν πιστεύω

πως υποφέρανε ή πως ήμουν κακή μητέρα... Ή μήπως πιστεύει κανείς πως ένας άντρας είναι κακός πατέρας επειδή αφήνει τα μωρά του στα χέρια μιας μπέιμπι-σίτερ;»

Οι πάντες, ειδικοί και μη, πιστεύουν πως η γυναίκα που καταφέρνει να ανέλθει, είναι «εκείνη που παλεύει σκληρά, δουλεύει πολύ, είναι ευέλικτη, διαθέσιμη και επίμονη». Η συμπεριφορά της, στον βαθμό που είναι δυνατόν, πρέπει να είναι παρόμοια με εκείνη των αντρών, δεν πρέπει να αναφέρεται στο γεγονός ότι είναι γυναίκα στις συνεντεύξεις ή στη σχέση της με τους συναδέλφους της, κάθε στιγμή να δίνει την εντύπωση ότι είναι άντρας αντί για γυναίκα.

Διότι από τις γυναίκες ζητάνε διαρκώς ν' αποδείξουν κάτι: ότι είναι οι καλύτερες, ότι μπορούν να τα κάνουν όλα, ότι τα βγάζουν πέρα με οποιονδήποτε άντρα (γιατί διαφορετικά ένας από αυτούς θα έπαιρνε τη θέση της βέβαια), πως έχουν μια καλή οικογενειακή ζωή... Όλα αυτά με μέτρο, γιατί όταν μια γυναίκα αφοσιώνεται υπερβολικά στη δουλειά της και στην επαγγελματική της φιλοδοξία, θεωρείται αντρογυναίκα.

«Εγώ θα ήθελα να με αφήσουν να είμαι άνθρωπος», λέει η Καίτη, δημοσιογράφος, μητέρα τριών παιδιών. «Να με βοηθούσε κάποιος στο σπίτι και στη δουλειά, να δέχονταν πως δεν είμαι τέλεια, να μην έπρεπε να πω ψέματα στην εφημερίδα κάθε φορά που το παιδί είναι άρρωστο, να με άφηναν να χαλαρώνω πού και πού, όπως κάνουν οι άντρες...»

Σε γενικές γραμμές, αυτά είναι τα παράπονα των γυναικών, το ότι η κοινωνία τις υποχρεώνει να είναι σούπερ-γυναίκες. «Και πράγματι είναι!» λέει ο Μιχάλης, ένας μηχανικός 44 χρόνων με αρκετή κατανόηση για το δεύτερο φύλο. «Τουλάχιστον η γυναίκα μου δουλεύει έξω από το σπίτι πιο πολύ από ό,τι εγώ, αλλά τα έχει όλα σχεδιασμένα στην εντέλεια. Ποτέ δε λείπει τίποτα: τα παιδιά, το φαγητό, η καθαριότητα, αν χαλάσει το πλυντήριο...» «Αν δε νοιαστώ εγώ...», παρεμβαίνει εκείνη.

Δρόμο μαμά!

Παρά τη μεγάλη προσπάθεια που απαιτεί το να είσαι σούπερ-γυναίκα —

εξαιρετική επαγγελματίας, μητέρα, σύζυγος και νοικοκυρά— αν ρωτούσαμε οποιοδήποτε από αυτά τα θύματα του άγχους, αν θα ήταν πρόθυμη να αφήσει τη δουλειά της, η απάντηση θα ήταν κατηγορηματική: ΟΧΙ.

Μια μελέτη που δημοσιεύτηκε από την Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας πριν από τριάντα χρόνια, κατέληγε στο συμπέρασμα ότι η μητρική παρουσία—στην παιδική ηλικία—ήταν απαραίτητη για τη φυσιολογική-ψυχολογική ανάπτυξη του παιδιού. Τις μητέρες εκείνης της γενιάς τις έπεισαν πως αν ξαναγύριζαν στη δουλειά τους—πριν πάνε τα παιδιά τους στο σχολείο—θα ήταν φρικτά τέρατα. Αργότερα, αποκαλύφτηκε πως η μελέτη δεν είχε επιστημονική αξία και πως το γεγονός ότι μητέρα και παιδί δεν ήταν μαζί διαρκώς είκοσι τέσσερις ώρες το εικοσιτετράωρο, δεν ήταν αρνητικό: η μητέρα είναι ένα ιδανικό άτομο για να φροντίζει το παιδί της, αλλά όχι το μοναδικό.

Βλέποντας το πρόβλημα από αυτή την οπτική γωνία, αφθονούν οι μπέμπισιτερ και κυρίως, εγχειρίδια γραμμένα από πολυάσχολες μητέρες (Πώς να μην είσαι τέλεια μητέρα, Η Εργαζόμενη Μητέρα, κ.λπ). Σ' αυτά περιγράφεται, κυρίως, πώς να οργανώσει μια γυναίκα τον χρόνο της για να τα ελέγχει όλα και ακόμα—πρωτοφανές πράγματι—για να έχει ελεύθερο χρόνο. Το σημαντικό όμως της νέας ψυχολογίας είναι ότι μας δείχνει πώς να ευεργετούνται τα παιδιά από το ότι έχουν εργαζόμενη μητέρα, γιατί τώρα αποδεικνύεται πως τα παιδιά των εργαζόμενων γυναικών, είναι πιο ευτυχισμένα, πιο ανεξάρτητα γενικά και, φυσικά, είναι περήφανα για τις μητέρες τους.

Αυτή είναι μια θεωρία. Υπάρχει όμως και η αντίθετη. Οι γυναίκες παρουσιάζουν μεγαλύτερο ποσοστό εγκατάλειψης των σπουδών τους και αλλαγής επαγγέλματος. Η εγκατάλειψη διευθυντικών θέσεων είναι δύομισι φορές πιο συχνή ανάμεσα στις γυναίκες. Η επένδυση των επιχειρήσεων στην εκπαίδευση διευθυντικών στελεχών είναι λιγότερο αποδοτική ανάμεσα στις γυναίκες.

Και αυτό μόνο και μόνο επειδή αυτές κάνουν παιδιά.

Σύμφωνα με τη Φελίς Σβαρτς, τώρα που οι γυναίκες έχουν αποδείξει στον εαυτό τους την ισότητά τους με τους άντρες και τις δυνατότητες επιτυχίας τους σε όλους τους τομείς, είναι η στιγμή για να «εξεταστεί το γεγονός ότι οι γυναίκες και οι άντρες είναι διαφορετικοί».

Η άποψη του Τζον Νίκολσον, καθηγητή της Ψυχολογίας στο Μπέντφορντ Κόλετζ του Λονδίνου (Γυναίκες και Άντρες: Μέχρι ποιου σημείου είναι διαφορετικοί;) είναι διαφορετική. «Εκείνοι που αγωνίζονται για να εγκαθιδρύσουν την ισότητα των ευκαιριών μεταξύ των δύο φύλων, πρέπει να έχουν διαρκώς υπόψη τους ότι οι πιθανές νίκες που θα κατορθώσουν οι γυναίκες, θα είναι μάταιες, εφόσον οι άντρες δε δέχονται έναν ισότιμο ρόλο στην ανατροφή των παιδιών».

Δεν είναι απαραίτητο να έχουν δικίο ούτε ο Νίκολσον ούτε η Σβαρτς. Η αλήθεια είναι ότι μια μητέρα θέλει το καλύτερο για τα παιδιά της και, χωρίς αμβολία, το καλύτερο για αυτά είναι να είναι οι μητέρες τους ικανοποιημένες και ευτυχισμένες με τον τρόπο που ελεύθερα αποφασίζουν οι ίδιες.

ΓΕΩΡΓΙΑ ΣΤ.

Σχεδιάστρια, ένα παιδί

«Το παιδί είναι το πιο σημαντικό πράγμα στη ζωή μου, γι' αυτό εγκατέλειψα τη δουλειά μου. Θέλω να μεγαλώσει ευτυχισμένο και όταν πια δε θα με χρειάζεται, θα αφοσιωθώ και πάλι στη δουλειά μου».

ΡΟΥΛΑ Ρ.

Δημοσιογράφος, τέσσερα παιδιά

«Η μέρα έχει μόνο είκοσι τέσσερις ώρες, και αν την αφιερώνεις σε ένα μόνο πράγμα, δεν μπορείς να κάνεις τίποτα άλλο. Δεν πιστεύω στη σούπερ-γυναίκα, αλλά στην καλά οργανωμένη γυναίκα, με έναν κατάλογο προτεραιοτήτων για τα σημαντικά και επείγοντα πράγματα, ενώ δίνει σε κάθε υπόθεση την πραγματική της σημασία. Αν διαλέξεις ένα επάγγελμα πολύ απαιτητικό και μια πολυμελή οικογένεια, πρέπει να θυσιάσεις

τον προσωπικό σου χρόνο, τα χόμπι σου... Κάποτε όμως θα φτάσει η τρίτη ηλικία και θα ησυχάσω».

ΙΩΑΝΝΑ Τ.

Καθηγήτρια, δύο παιδιά

«Η γυναίκα που θέλει να δουλεύει έξω από το σπίτι της, ας το κάνει, αλλά όχι εις βάρος των δικών της. Είμαι πολύ φιλόδοξη γυναίκα και δεν εγκατέλειψα τη δουλειά μου και την ιδέα να κάνω οικογένεια. Ο σύζυγός μου έχει κάνει τα αδύνατα δυνατά για να μη χαθεί η οικογενειακή συνοχή, παρά τη δουλειά μου».

ΜΑΡΙΑ Μ.

Αρχιτέκτονας, δύο παιδιά

«Παρά τον έντονο ρυθμό ζωής που έχω, προσπαθώ πάντοτε να έχω χρόνο για τα παιδιά μου. Όταν ήταν μικρά (τώρα είναι 15 και 24 χρόνων), ήμουν σχεδόν πάντοτε μαζί τους όταν γύριζαν από το σχολείο. Εξάλλου πάντοτε είχα τη συμπαράσταση του συζύγου μου που, πριν ακόμα παντρευτούμε, ήξερε ποιες ήταν οι επαγγελματικές μου φιλοδοξίες». Η Μαρία έχει δικό της γραφείο. Το ωράριο εργασίας της είναι εξαντλητικό.

ΚΑΙΤΗ Σ.

Οικονομολόγος, τρία παιδιά

«Εφαρμόζω με τα παιδιά την "ποιοτική σχέση". Έστω κι αν φαίνεται αδύνατο (είναι ανώτατο στέλεχος επιχείρησης, δουλεύει στη Θεσσαλονίκη και τα Σαββατοκύριακα τα περνάει με την οικογένειά της στην Αθήνα), βρίσκω χρόνο για να είμαι μαζί τους. Το μυστικό είναι μια καλή εκπαίδευση και κυρίως η βοήθεια του συζύγου μου».

ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ Τ.

Διακοσμήτρια, μία κόρη

Είναι παντρεμένη με ένα σχεδιαστή κοσμημάτων. Η Παναγιώτα βοηθάει τον άντρα της στη δουλειά του. «Άφησα τη δουλειά μου γιατί μ' αρέσει ν' ασχολούμαι προσωπικά με την κόρη μου, συνεργάζομαι με τον άντρα μου, χωρίς όμως να στερήσω ούτε ένα λεπτό από την οικογενειακή μου ζωή, γιατί σκέφτομαι να κάνω και άλλα παιδιά και γιατί για μένα η οικογένεια είναι ό,τι το σπουδαιότερο».

